

לדמות אדם לעץ. שאלמלא כן, מהי האלטרנטיבה, לומר סברות פורחות באוויר ללא בית אב? הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא שחייב אתנו לדחוק את עצמנו וללמוד ממה שבידינו. וכלשון הגמ' בכמה מקומות: "בעל כורחיך שבקיה לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה" (כגון קידושין סח ע"א ועוד). גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

לענ"ד נראה שהקב"ה הטיל עלינו אחריות להורות הלכה לרבים ונתן לנו את התורה ללמוד ממנה הלכה למעשה בכל נושא המתחדש בעולם. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. כל עוד אין הלכות דומות יותר לנידוננו חובתנו ללמוד מההלכות הנראות לנו כקרובות ביותר עד כמה שאפשר. לכן אין לנו ברירה אלא

סימן ג

השתלת שחלה

שאלה

ניתן לטפל באשה עקרה ע"י השתלת חלק משחלה של תורמת שרקמותיה תואמות ע"מ למנוע דחייה של השתל (מבחינה זאת יש מקום להעדיף קרובת משפחה). אולם נטילת אותו חלק של השחלה מהתורמת מצמצמת את מספר הביציות של התורמת ועלולה להשפיע על הקדמת תקופת הבלות.

1. האם יש כאן איסור עריות, במידה ומקבלת מקרובת משפחה?
2. האם יש בהקטנת מספר הביציות של התורמת איסור סירוס?
3. האם מותר לאשה לפצוע ולפגוע בעצמה כדי לתרום לחברתה?
4. מה דין הוולד?

א. אין איסור עריות בעצם השתילה

רבים מהפוסקים סבורים שהזרעת זרע זר ברחמה של אשת איש אין בה משום גילוי עריות והוולד אינו ממזר. לדעתם ק"ו שהשתלת שחלה ברחמה של אשת איש

אין בה משום ג"ע. כי הזרקת זרע דומה במידה מסוימת לביאת איסור שנאמר בה: "אֶל־אִשְׁתְּךָ לֹא־תִתֵּן לְאִתְּךָ שְׂכָבְתָךְ לְזָרַע לְטַמְאָה־בָּהּ" (ויקרא פרק יח). השתלת שחלה אינה זרע אלא מאגר ביציות, ההופך להיות חלק אורגאני מגופה של המושתלת. כך משמע מהגהת הסמ"ק והב"ח הביאה (י"ד סי' קצה) שאשה מוזהרת שלא תשכב על סדין ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר גזירה שמא הנוולד מהתעברות זו יישא אחותו. אולם הוא לא חשש לאיסור זנות ולממזרות אף אם השוכבת היא אשת איש. כי אין כאן ביאת איסור.

וגם לדעת הסוברים שבהזרעת אשה מגבר זר יש לחשוש לממזרות, איסור עריות אין כאן (עיין מנחת שלמה חלק ב-ג סי' קכד). וק"ו לשחלה מאשה אחרת. לא מצינו איסור עריות מאשה לאשה. ונשים המסוללות אין בהן אלא פריצותא (יבמות עו ע"א) ואף שם רק בנשים השוכבות זו עם זו, אך לא בהעברת שחלה מאחת לחברתה.

נטילת חלק מהאשך באיש מפחיתה את כמות הזרעונים שניתן לייצר, והדבר בכ"ז מותר משום שאינו מתעקר בכך. ויש להסיק ממנה גם לנ"ד. כריתת חלק מאשכי האיש דומה להפחתת מספר הביציות באשה. ואם באיש שסירוסו אסור מהתורה הדבר מותר ק"ו באשה שסירוסה הוא רק מדרבנן. מיהו נראה לחלק, גם אם נניח שכמות הזרעונים באיש עלולה לרדת, אולם הדבר לא חייב להשפיע בהכרח בצורה משמעותית על הפוריות. כי תיאורטית די בזרעון אחד להפרות את הביצית, אלא שכמות זרעונים גדולה יותר מגדילה את אחוז הסיכויים להפרייה טובה יותר. וכשהכמות יורדת הסיכויים פוחתים, אולם אין כאן צמצום ממשי של ההפרייה. משא"כ הפחתה בכמות הביציות באשה היא לכאורה הפחתה משמעותית של מספר הילדים שתוכל ללדת. מאידך י"ל שבכ"ז ה"ה באשה. מספר הביציות באשה בזמן לידתה הוא כמה מאות אלפים, הרבה מעבר ליכולתה ללדת את כולן. ואע"פ שבמשך הזמן חלק גדול מהן מתנוון וכמות גדולה זו פוחתת והולכת. בכ"ז עדיין מספרן רב בהרבה מיכולתה של אשה ללדת את כולן. וכשהאשה מתקרבת לגיל הבלות הסיכויים ללדת פוחתים בצורה משמעותית. ומהשאלה אנו למדים שהפחתת כמות הביציות רק עלולה להקדים את הבלות אך אין הכרח שהדבר ישפיע על מספר הילדים שתוכל ללדת. מה גם שרוב נשים אינן יולדות בגיל גבוה, וא"כ הקדמת הבלות לא תפגע בהכרח במספר הילדים שהיתה יכולה ללדת (יעויין שבת קיא שלפי הה"א אין איסור סירוס בזקנה. וצ"ע מהו גדר זקנה שם, מסתבר שהמדובר באשה שפסק לה אורח כנשים). אך כנגד זה יש לטעון שאלמלא

ב. סירוס אשה

סירוס אשה אסור לרוב הפוסקים רק מדרבנן, אך לדעת הגר"א האיסור מדאורייתא שנאמר 'משחתם בהם'.

האם סירוס חלקי מסוג זה אסור? יש ללמוד זאת מכריתת חלק מאשך של גבר. אדם שניקב באשך נחשב כפצו"ד ומסתבר שאסור לנקב את האשך. אולם שם מדובר שאינו מוליד. אך אם הנקב אינו מונע הולדה אינו פצו"ד וממילא אין איסור לנקוב. בשו"ת ציץ אליעזר (ח"כ סי' מח) מביא כמה פוסקים גדולים שהתירו: היש"ש (יבמות פ"ח סי' ח), שו"ת יהושע (חאה"ע סימן פח) שכותב בהסברת דברי היש"ש, דעיקר נראה בהיש"ש דאם נחתך ע"י הרופאים בדעת שלמה בכדי שיהי' ראוי להוליד כשר ע"ש, והסכים לכך גם בשו"ת אמרי יוסף להגר"מ אריק ז"ל (ח"ב סימן ו), האגרות משה (אה"ע ח"ב סימן ג), שו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קח), שו"ת חלקת יעקב (ח"ג סימן מ).

יתרה מזאת כתב הר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק (ח"א אה"ע סימן יא) שמותר לכרות ביצה שלמה ואין בכך משום איסור סירוס וז"ל שם:

המקנה קידושין כד מקשה אמאי יוצא העבד לחירות בסירוסו הא אינו לוקה ומשלם? אמנם לשי' הר"ת והתוס' דס"ל דניטלה ביצה א' מוליד אף בניטלה ביד"א שפיר מתורץ בפשטות קושיות המקנה, דהא דקאמרו סירוסו בביצים מהו י"ל דקאי על א' מביציו.

מבואר איפוא שאין איסור סירוס בכריתת ביצה אחת מכיון שהוא יכול עדיין להוליד וא"כ ק"ו לסירוס חלקי של אשה שסירוסה קל יותר.

מבואר בדבריהם שגם מקרב כיבוי נחשב גרמא. ויש לחלק בין מסתפק מן השמן שאינו עושה מעשה כיבוי כלל אלא רק מקרב את זמן הכיבוי לנ"ד שעשה מעשה סירוס ממש אלא שהתוצאה אינה מורגשת מיד.

ועוד, הרא"ש (ביצה פ"ב סי' יז) חולק על התוס':

נראה לי טעמא דמסתפק מן הנר משום שממהר כיבוי. ואף רבנן דרבי יוסי (שבת קכ ב) מודו בהאי גרם כיבוי דחייב. דעד כאן לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה. אבל הכא השמן והפתילה שתיהן גורמים את הדליקה והממעט מאחד מהן וממהר את הכיבוי חייב... הממהר הכיבוי על ידי שנסתפק מן הנר הוא כאילו כיבה הוא.

ונ"ד דומה ממש למסתפק משמן שבנר. ואולי י"ל עפ"י סברת הגהות אשרי שם:

אבל אם חתיכה קטנה של חלב בנר דולק ונוטל אחת מן החתיכות מן הנר הרחוקות מן הפתילה אין נראה שיהא חייב... (מא"ז).

וכן בנ"ד אם נניח שחיתוך חלק מהשחלות הוא נטילת חלק מהביציות ואינו כשמן שהוא כולו יחידה אחת לכן הוצאת חלק ממנו אינה גרמא. הביציות דומות אולי יותר לחלקי חלב נפרדים שנטילת חלק מהם היא גרמא מותרת. מאידך, הביציות מעורות בשחלה והשחלה היא יחידה אורגאנית אחת. וצ"ע.

להלכה פסק הרמ"א באו"ח תקיד ס"ג כדעת התוס'. אך המשנ"ב בשעה"צ (ס"ק כט) כתב שהרשב"א, המאירי והמנהיג סוברים כד' הרא"ש.

הקדמת הבלות היתה אפשרות פוטנציאלית שבכ"ז תלד עוד ילדים. וניתוח אשר מפחית את כמות הביציות מפחית את האפשרויות ללדת ויתכן שיהיה אסור משום סירוס.

ג. גרם סירוס

ונראה שמכיון שנטילת חלק מתוך השחלות לא משפיעה מיד אלא עלולה להשפיע רק לאחר זמן רב דינה כגרמא ועל גרמא אינו לוקה. כמבואר ברמב"ם (הל' איסורי ביאה פט"ז):

המשקה עיקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו ה"ז אסור ואין לוקין עליו, ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד, הרי שכפה את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה או שהושיבו במים או בשלג עד שביטל ממנו איברי תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וראוי להכותו מכת מרדות.

(באשר לאיסור סירוס בגרמא בכלל ובאשה בפרט ר' בתשובה על גרם סירוס.)

מיהו יש לחלק בין גרמא של שתיית כוס של עקרין לבין נטילת חלק מהשחלה. המעשה הוא לכאורה מעשה סירוס ממש, ולא גרמא בלבד. הסירוס אמנם לא מורגש עתה אלא לאחר זמן בתקופת הבלות, וצ"ע אם גם כה"ג נחשב לגרמא.

עיי' תוספות (ביצה כב ע"א ד"ה והמסתפק ממנו חייב משום מכבה):

אינו ר"ל מפני שממהר כבוי דלא הוי אלא גרם כבוי וגרם כבוי ביום טוב שרי אע"פ שממהר כבוי, ובשבת נמי אינו חייב אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכהה אורו.

– עבודה היא.

ותרץ עפ"י הריטב"א שם מדכתיב בספר שמות (כז, ג): 'ומזלגותיו' והם 'צנורות להפך בהם האברים' מוכח שהיו צריכים כלי שרת ומשמע שגזה"כ היא שהיפוך איברים, דהיינו קירוב עיכולם, עבודה היא.

ואין לך בו אלא חידושו.

אין להסיק איפוא ממלאכת שבת ומעבודת המקדש להלכות אחרות בהן יתכן שקירוב הדבר אינו אלא גרמא.

יתר על כן, מכיון שקירוב הבלות אינו סירוס, אלא צמצום האפשרות ללדת בגיל מבוגר לא ברור איזה איסור יש בכך. ויש נשים שכבר בגיל ארבעים אינן מסוגלות ללדת. ויש שרק בגיל חמישים, ובלא"ה הרבה נשים קשה להם ללדת בגיל גבוה. ואשה פטורה מפר"ר וא"כ לא ברור מה האיסור בקירוב הבלות.

ד. סירוס אשה

והנה ההבדל בין סירוס איש לסירוס אשה אינו משום שאין דין סירוס באשה. בעצם גם אשה היתה אמורה להיות אסורה אלא שאין לה אברי הולדה זכריים והתורה הגדירה את איסור הסירוס באברים זכריים מסוימים, הניכרים בחוץ, ולא באברים פנימיים. ולו יצוייר שיהיו לאשה אברים זכריים יהיה אסור לסרסם. דבר זה למדנו משני גדולים:

א. מהחתם סופר (ח"ג, אה"ע א', סי' כ): צריכי' להבין איך יליף ר' יהודה ממשחתם בהם למעוטי נקבה וכי קרא בזכרים איירי דנמעט נקבה מבהם? אבל האמת יורה דרכו דקרא בגיד וביצים איירי... כאילו מבואר בקרא בהדי' בשלש איברים הללו לא נעשה בארצנו. ושוב כי משחתם בהם ולא באחריני

ובב"ק (י ע"ב):

ה' שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו, ובא אחד וישב עליו ושברו – האחרון חייב... לא צריכא, דבלאו איהו הי מיתבר בתרי שעי, והשתא איתבר בחדא שעה.

ופסק הרמב"ם (הל' חובל ומזיק פ"ו הט"ו):

וכן חמשה שישבו על הכסא ולא נשבר ובא האחרון וישב עליו ונשבר אף על פי שהיה ראוי להשבר בהן קודם שישב הואיל וקירב את שבירתו האחרון חייב. אך מהרא"ש שם משמע שקירוב הזמן לבדו לא מחייב, ורק אם האחרון סמך על הראשונים ומנען לעמוד, הוא לבד חייב לשלם. ולכאורה הרא"ש סותר את מש"כ בביצה. ודיני נזיקין חמורים יותר מדיני כיבוי ביו"ט שהרי גרמא בנזקין אסור וחייב בידי שמים בעוד שגרמא ביו"ט מותר ולכל היותר אסור רק מדרבנן. ואולי המקרה של הספסל לא נעשה בידיים אלא רק ע"י עצם הכובד. מיהו זו לא סיבה מספקת לפטור בגרמא דווקא. וגם אם נמצא חילוק בין יו"ט לנזיקין עדיין צ"ע למי להשוות סירוס ליו"ט או לנזיקין. וצ"ע.

באג"ט (זורע אות כב ג-ו) הביא מביצה לד ע"א: "אחד מביא האור כו' ואחד מגיס כולן חייבין... וחייב מגיס הוא ע"כ משום קירוב בישול". וע"כ אין זה גרמא כי גרמא בשבת מותר.

ועיי"ש שחילק בין בישול לזריעה, רק בבישול הקירוב נחשב למלאכה כי תולדות מלאכת האופה הן כל דבר המביא לתוצאה הסופית שהאוכל יהיה אפוי ומבושול.

והק' משבועות (יז ע"ב):

לא צריכא, דאי לא הפך בהו מיעכלי בתרתי שעי, והשתא מיעכלי בחד שעתא, והא קמ"ל, דכל קרובי עבודה

א. פגיעה באברי ההולדה הזכריים ומקורו של איסור זה בפסוק "ובארצכם לא תעשו".
 ב. השחתת יכולת ההולדה. מקורו בפסוק "משחתם בהם".

האיסור השני כולל גם גרמא וגם באשה ושניהם מהתורה. ומדבריו למדנו שאם אינו פוגע באברי ההולדה הזכריים אמנם אינו עובר על 'לא תעשו' אך עובר מהתורה על 'משחתם בהם'. וא"כ פלגינן דיבורא. באשר למש"כ שגם באשה יש 'משחתם בהם' רוב הפוסקים סבורים שאין איסור באשה מהתורה. אך באשר להגדרתו של איסור לא תעשו, שהוא מתיחס רק לאברי ההולדה הזכריים אין חולק.

וא"כ הדר דינא שהוצאת חלק משחלת האשה אינו מעשה סירוס כלל אלא רק גרמא שמקדים את תקופת הבלות. וכמו שמותר לאשה לשתות כוס של עקרון מותר גם ליטול חלק משחלתה. ולכן נראה שיש להקל בנ"ד.

ובפרט כאן שהוא צורך מצוה רבה. ואפילו אם היה צד איסור בדבר היה מקום לומר בכה"ג חטא כדי שיזכה חברך במצוה רבה כזו, כמש"כ התוס' בשבת ד ע"א שהוכיחו זאת מחציו עבד וחציו בן חורין שכופין את רבו לשחררו ע"מ שיקיים מצות שְׁבֵת שהיא קיום העולם, ק"ו כשאין איסור כלל לענ"ד.

ה. המשך תפקוד השחלה

ויש לומר סברה מחודשת, שאין כאן סירוס כלל. כי סירוס הוא ביטול אברי ההולדה של האדם, משא"כ כאן, השחלה המושתלת ברחמה של האשה העקרה תמשיך לפעול ומעתה גם העקרה תוכל ללדת. וא"כ לא סירוס יש כאן אלא אדרבה ריבוי ילודה יש כאן. אמנם מבחינתה

באלו איברים ולא באיברי נקבה. אף על גב דמסתרסה ע"י כך מ"מ התורה פרטה בפירושו אלו איברים דוקא ולא אחריני. והני נמי לא נאסרו מטעם מניעת הלידה שהרי אפי' מסרס אחר מסרס חייב אלא גז"ה הוא ודוקא בהם ולא באחריני והיינו איברי נקבות.

(ובזה תובן יותר פסיקת החזו"א אה"ע יג בניתוח ערמונית מותר לנתק את שביל הזרע, כי הוא עובר בתוך הגוף ואינו חלק מאברי ההולדה החיצוניים. להלן סי' יד בענין אנדרוגינוס הבאנו את המשך דבריו של החת"ס שהתיר כריתת אברי הנקבות של אנדרוגינוס למרות שיש לו/ה גם דין זכר.)

ב. מביאור הגר"א על דברי השו"ע (אה"ע סי' ה סי"ב):

המשקה כוס של עיקרין לאדם או לשאר בעלי חיים כדי לסרסו, הר"ז אסור, ואין לוקין עליו. ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד.

ופירש הגר"א (ס"ק כח ד"ה ואין לוקין):

דליתנהו בכלל ומעוך כו'. אלא בכלל משחתם דלהכי לא נפקי אשה אלא ממשחתם כיון דלא שייך בה ומעוך כו' בגיד וביצים ואין לוקין כנ"ל.

ועל דברי השולחן ערוך סי"ג:

הרי שכפה את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה, או שהושיבו במים או בשלג עד שיבטל ממנו איברי תשמיש, אינו לוקה עד שיסרס בידו.

ופירש הגר"א (אות כט):

כנ"ל שכל שאינו נוגע באיברי הזרע אינו לוקה שהרי לר"י אף בביצים אינו לוקה אע"ג שמסתרס כנ"ל ועבה"ג ור"ל מדמצרכינן שם או לרבות את המצמצם.

לדעתו, יש שני דינים בסירוס:

אך מכיוון שאין כאן דרך נציון (עיין רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ה ה"א) ואדרבה, היא מקיימת בכך מצוה, החבלה מותרת.

אמנם אשה פטורה מפר"ד ורק משום שהיא משועבדת לבעלה לקיום המצוה היא נחשבת כמחויבת כמש"כ הר"ן קידושין רפ"ב. ובודאי שאינה אחראית לבעלה של המושלת. מ"מ היא מסייעת בכך לקיום מצוה רבה שהתירו למכור ס"ת עבודה ולצאת לחו"ל בשבילה ועוד. (ועיין אתור"ד סי יג שמצות שבת היא מצוה חפצית שהעולם יהיה מיושב ולא רק מצוה אישית).

ואין להקשות מדוע אנו מכניסים בכלל את ראשנו בשאלה סבוכה זאת, ניתן לומר שהבעל יגרש את אשתו וישיא אשה אחרת ע"מ לקיים מצות פר"ד. ולא היא. כרגע זו אשתו וחיוב המצוה של פר"ד חייב להתקיים בה דווקא ולא באחרת. וכל עוד הוא יכול לקיים את המצוה בעזרת אשתו הנוכחית, הוא לא חייב לגרשה. אדרבה יש כאן מצות גמילות חסדים גדולה לסייע לאשה ללדת ולקיים גם מצות שלום בית. וגדול השלום.

ז. ייחוס הוולד

דעת הפוסקים היום נוטה לסברה שבפונדקאות בעלת הביצית היא האם (ר' מש"כ בסי' ב) ולכאורה גם בנ"ד תורמת חלק השחלה היא האם.

בסי' א השווינו את השתלת השחלה להרכבת כלאים והסקנו שמין הרוכב נשאר בעינו ולא מתבטל לכנה. ובנ"ד מכיון שהרקמה צריכה להיות זהה, כדי שהשתל ייקלט. לכאורה מבחינה זו אין כאן שני מינים, ולכאורה השחלה המושלת תתבטל לרחמה של האשה העקרה. אמנם אין כאן איסור אך מכלאים למדנו שהרכבת מין

האישית של התורמת יש ביטול חלקי מסוים של שחלותיה, אך אותה שחלה תשמש במקום אחר להגברת הילודה. אין כאן סירוס כלל ועיקר. וצ"ע מהו גדר סירוס, האם ביטול כוח ההולדה האישית של המסורס או צמצום הילודה בעולם. כי אם נתיחס לכלל אין כאן סירוס כלל. וצ"ע בסברה מחודשת זו. בפרט אם נניח שהוולד שיווצר מתרומה זו ישיא את המטען הגנטי של התורמת, וגם מבחינה הלכתית יתכן שהילד יתיחס אחריה, א"כ אין כאן סירוס גם מבחינתה האישית של התורמת. (ר' לעיל מש"כ בסי' ב שהשווינו השתלת שחלה להרכבת כלאים, שהמין של הרוכב לא משתנה עקב השתרשותו בכנה).

ויש לסתור סברה זו מזה שאשה אינה אסורה בסירוס מהתורה, ואם כוונת התורה היתה לאסור מיעוט הילודה בעולם גם אשה שאינה מצווה על פר"ד היתה צריכה להיות בכלל האיסור. בפרט לסוברים שאשה חייבת בשבת כי גם היא מצווה על קיום העולם. אלא ע"כ האיסור הוא אישי ולא כללי. אך לפמש"כ החת"ס שבעצם גם אשה היתה אמורה להיות מוזהרת על הסירוס, ורק משום שאבריה מוסתרים לכן אינה בכלל האיסור, י"ל שבאמת האיסור הוא כללי, אלא שהוא חל רק על אברים גלויים.

איסור סירוס באשה, שהוא מדרבנן, אינו באותו גדר סירוס של האיש. לא מצינו שרבנן חייבו אשה באותם איסורים שאיש חייב בהם (דוגמא לכך הן מצוות עשה שהזמן גרמן שאשה פטורה מהן גם מדרבנן).

ו. איסור חבלה

לכאורה התורמת עוברת על איסור חבלה, שהרי אסור לאדם לחבול בעצמו.

ולהגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון – ואין אחד מהן זומה לחבירו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם. זהות אנושית לא בטלה ודין הרכבה זו כדין הרכבת אתרוג בלימון שלמרות הדמיון ביניהם הם נחשבים לכלאיים זה בזה וכל מין שומר על זהותו (ולעניין מצוה הוא פסול). ואפילו אם מדובר בשתי אחיות תאומות בכל זאת יש שוני מסוים ביניהן. וצ"ע.

מכמה סיבות נלענ"ד שיש להעדיף השתלת שחלה מאחות לאחותה, הוולד יהיה דומה עד כמה שאפשר לאם, גם סכוי הקליטה טובים יותר, במסגרת המשפחה אין חשש שאח יישא את אחותו, כי נישואי בני דודים נדירים ביותר ובמסגרת המשפחה כולם יודעים על ההשתלה וימנעו את הנישואין האסורים וממילא גם בעיית הייחוס לא תתעורר שהרי שתיהן יהודיות ממשפחה אחת (כגון אם הן בנות כהן או לוי לעניין פדיוה"ב).

ח. חילוק בין חלק מהשחלה לבין כולה

בשו"ת אבן יקרה (לרבה של צ'רנוביץ ח"ג סי' ט) אוסר תרומת שחלה בגלל איסור סירוס. אולם מסתימת שאלתו משמע שהמדובר בנטילת כל השחלה והשתלתה ברחמה של המושלת, לכן הוא התייחס לכך כאל סירוס. אך גם הוא יודה שאם המדובר בנטילת חלק קטן של השחלה, הגורמת רק להקדים את הבלות, אולם לא מסרסת אותה לגמרי, אין בכך משום סירוס (ולעניין הייחוס, דעתו שיש לדמות השתלת שחלה לילדה שסיבכה בזקנה שכבר נהגה ערלה שבטלה הילדה בזקנה. לענ"ד יש מקום לדון בדבר כמש"כ לעיל).

בשאינו מינו משאירה את היחור הרוכב במינו הקודם והוא לא הופך להיות כמין הכנה. אך מין במינו הרוכב הופך להיות כמין הכנה וזהו בדין ערלה – ילדה שסיבכה בזקנה. ואפילו אם ישתילו שחלה של אשה כושית באשה לבנה כיון שהרקמות צריכות להיות זהות הרי זה מין במינו. ולכל היותר תתעורר בעיה של שחלת נוכרית בגופה של ישראלית, גם אם שתיהן מאותו צבע. כי מבחינת הייחוס ההבדל ביניהן גדול. ואעפ"כ יש אולי מקום לומר שמכיון שע"י גיור ניתן לטשטש הבדל זה אין להחשיב הבדל זה להבדל עמוק כל כך. ואע"פ שבקידושין (סב ע"ב) משמע שההבדל הוא מהותי ביותר שנאמר: הנותן פרוטה לשפחתו, ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאשחררך, ה"נ דהו קידושין! הכי השתא, התם מעיקרא בהמה, השתא דעת אחרת.

א. דבר זה נאמר בשפחה ולא בנוכרית.

ב. שם הדיון במקדש דבר שלא בא לעולם. אך בדבר הנמצא כבר בעולם ואנו רק דנים אם הם שני מינים מנוגדים מכיון שחסר רק גיור להשוות ביניהם צ"ע אם הם נחשבים כשני מינים מנוגדים. ובפרט אם נדרוש גיור ממש של הילד שייוולד יתכן שאין כאן שני מינים שהרי סופם להיות מין אחד. אך אם מדובר בהשתלת שחלות מאחות אחת לשנייה מסתבר יותר שזהו מין אחד ויתכן שפה יהיה הדין שילדה בטלה בזקנה, כלומר הייחוס יהיה לפי המושלת שהיא תהרה ותלד את הילד.

מאיך י"ל שבני אדם שאני. עפ"י הגמ' בסנהדרין (לז ע"א):

לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל – מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא...

סיכום

ה. יש בתרומה מצוה רבה גם סיוע לאשה ללדת וגם קיום לשבת יצרה.
ו. ספק אם הוולד יתיחס לאם המושתלת או לאשה התורמת.
לאור כל הנ"ל מותר לתרום חלק משחלה ע"מ להשתילה ברחמה של אשה עקרה שאינה יכולה להורות בעצמה. ועדיף שהתרומה תינתן ע"י אחותה של האשה.

א. נטילת חלק מהשחלות אינה סירוס כי אין פגיעה ממשית בכושר ההולדה של התורמת.
ב. לכל היותר זהו גרמא וגרם סירוס באשה מותר.
ג. קירוב הבלות אינו איסור ברור.
ד. אין כאן סירוס כי השחלה ממשיכה לתפקד.

סימן ד

פרו ורבו בהזרעה מלאכותית

בס"ד ו' מרחשון התשס"ט

לכבוד הגאון הרב יעקב אריאל שליט"א
שלום רב,

לאחרונה יצא לי לקרוא את תשובתו של כת"ר על פריה ורביה בהזרעה מלאכותית, שהתפרסמה בספר השו"ת שלו 'באהלה של תורה' ח"א סימן סט. נהניתי מאד לקרוא את הדברים שכתב כת"ר בעומק עיונו ופלפולו, ואף על פי כן, תורה היא וללמוד אני צריך, ועל כן אשמח אם יוכל כת"ר לענות על שאלותי בהקשר לדברים שנכתבו שם.
תמצית הדברים שנכתבו בתשובה היא, שעל פי דברי ה'הר צבי' שקיום מצות פריה ורביה הוא במעשה הביאה עצמו, והולדת ילדים מהווה רק פטור מהמצוה אך אין בה קיום מצות פריה ורביה, ממילא בהזרעה מלאכותית נפטרים מהחובה לעסוק בפריה ורביה, אך את עצם המצוה עצמה לא קיים.

כת"ר בודאי יודע שה'הר צבי' עצמו פסק (שו"ת אבן העזר סי' ד) שבהזרעה מלאכותית כן מקיימים פריה ורביה, כיון שהעיקר אינו מעשה הביאה אלא עשיית מעשה של השתדלות בקיום המצוה. וכך כתבו גם פוסקים נוספים (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קח; שו"ת יביע אומר ח"ב אהע"ז סי' א ועוד), שאף לשיטת הט"ז (אהע"ז סי' א ס"ק ה) שבנתעברה באמבטי לא מקיים מצות פריה ורביה, הסיבה היא שלא עשה שום השתדלות, אך בהזרעה מלאכותית, בה הבעל עושה השתדלות להבאת ילדים, יש קיום פריה ורביה.

אמנם כת"ר מסיק שדווקא במעשה ביאה טבעי מקיימים את המצוה ולא באמצעים מלאכותיים, ונותן לדבריו ארבעה נימוקים:

א. גם בהזרעה מלאכותית עדיין אין ודאות שמדובר בבנו, כיוון שזקוקים אנו לנאמנות הרופאים בעניין זה והדבר תלוי בדעת אחרים, בניגוד לאבהות רגילה הנובעת מחזקה.